

DELO

Eugenio Curiel

Ob tridesetletnici njegove smrti

14. februarja t.l. je minilo trideset let od dneva, ko je pod fašističnimi strelji padel Eugenio Curiel. Njegov spomin bodo v Trstu slovesno počastili v nedeljo, 20.t.m. Na spominski svečanosti, ki bo v Verdijevem gledališču, bodo govorili: Pietro Ingrao, član osrednjega vodstva KPI, Renzo Imbeni, tajnik osrednjega vodstva ZKMI, poslanec Albin Škerk in tajnik tržaške federacije KPI Giorgio Rossetti. Nastopil bo tudi Tržaški partizanski pevski zbor. Spominska svečanost se bo začela ob 10.30 (Nadaljevanje na 4. strani)

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVII. - Štev. 5 (845)

T R S T - 18. aprila 1975

100 lir

Po 14. kongresu KPI v Rimu

Strategija KPI je dokaz ustvarjalnosti marksizma

KPI je stranka, ki v specifičnih pogojih Italije nudi vsemu ljudstvu in drugim silam "resno alternativo" in pri tem uresničuje v celoti svojo vlogo, ki temelji na ovrednotenju ustvarjalnega značaja marksistične metode. Tako se je lahko zgodilo, da formalno sicer vsi zavračajo predlog o "zgodovinskem kompromisu", toda o njem vsi govorijo in dejansko napreduje v zavesti družbe. Take perspektive se danes v Italiji reakcija boji. Ne bi se pa bala propagandistične ali šablonsko prenešene alternative.

Tako je, v nekaj stavkih, ocenil pomen 14. kongresa Franc Šetinc, sekretar Zveze komunistov Slovenije, ki je bil na kongresu v rimski športni palači in mislim, da je njegova ocena zelo točna in pravilna.

Rimski kongres partije je bil pomemben dogodek v življenju partije, saj je dokazal, kako s kolektivno zrelostjo sprejemajo komunisti strategijo "zgodovinskega kompromisa" in v razpravi otočnjujejo, kakšen je njen pomen in kako se mora partija oborožiti, da je bo izpeljala do zaželenih uspehov.

Strategija ni nekaj, kar bi si CK KPI ali njegov tajnik, Enrico Berlinguer, izmislili takorekoč čez noč. Je, to so mnogi poudarili, razvijanje osnovne teze KP Italije, da je naši družbi potrebna "druga faza demokratične revolucije" in da je za to potrebna predvsem enotnost zgodovinsko gonilnih sil italijanske demokracije: komunistov, socialistov in katoličanov. Pri tem pa so komunisti nujno realisti in vedo, da je danes večina katoliškega idejnega tabora našla svoj izraz v Krščanski demokraciji, s katero je treba voditi računa.

Kaj predlaga, torej, KP Italije? Morda "sporazum na vrhu" za upravljanje seda-

nje krize in torej racionalizacijo neokapitalistične strukture v Italiji? Brez dvoma, da ne. Tak predlog, ki bi v bistvu pomenil "socialno premirje" in reformistično vključevanje v obstoječo družbeno strukturo, bi ne naletel pri vodilnih skupinah italijanskega meščanstva tako ostrih in odklonilnih reakcij.

Iskanje sporazuma zgodovinskih silnic italijanske demokracije gre, po mnenju komunistov, skozi množice in njihovo dinamiko v družbi. Izhaja pa iz objektivnih mednarodnih in notranjih pogojev Italije sedemdesetih let. Ni torej (Nadaljevanje na 2. strani) **Stojan Spetič**

Kraška gorska skupnost stopa v življenje

Skupna izjava goriške in tržaške federacije KPI

Po dolgotrajnem zavlačevanju se je, končno, vendarle konstituirala kraška gorska skupnost, t.j. 10. gorska skupnost Furlanije-Julijske krajine. Ta skupnost je na svoj drugi seji, ki je bila preteklo soboto na županstvu devinsko-nabrežinske občine, izvolila svojega predsednika in upravni odbor. Za predsednika je bil

izvoljen dr. Pavel Colja iz Repentabra, za odbornike pa so bili izvoljeni: Alojz Markovic, dr. Jan Godnič, Andrej Jarc, Dolfi Wilhelm, Jože Češčut, Cotič, Paoan in Zanier. Predsednik Colja in odbornika Češčut in Cotič pripadajo PSI, vsi ostali odborniki pa KPI.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Skupščina kraške gorske skupnosti

Za direktorja DELA, deželnega glasila KPI, je bil imenovan poslanec Albin Škerk.

Ob tej priložnosti se zahvaljujemo tov. Mariji Bernetičevi za dolgoletno pomoč.

Uredništvo

Strategija KPI je dokaz ustvarjalnosti marksizma

(Nadaljevanje s 1. strani)

naključje, če je Berlinguer v svojem poročilu, za njim pa skoraj vsi delegati, poudaril oceno mednarodne gospodarske krize, ki je za kapitalizem brezizhodna s starimi metodami cikličnih obratov, kakor tudi globino italijanske krize. Spremenjeni odnosi v svetu, predvsem med državami, ki so lastnice energetskih in drugih virov in industrializiranim kapitalističnim svetom, so tako zožili manevrski prostor, da je - v Italiji predvsem - možen izhod iz krize predvsem z globokimi spremembami družbenogospodarskega "modela" sedanje potrošniške družbe.

KP Italije predlaga torej množicam in njihovem gibanju programsko osnovo "zgodovinskega kompromisa" v preiščanju zrahljanih struktur neokapitalizma in z "vnašanjem elementov socializma" v družbenogospodarski model.

Mednarodni pogoj pa je v ohranitvi miru, politike sporazumevanja v Evropi, ki naj v perspektivi premostitve blokvske razdelitve postane samostojna in zato "ne protiameriška, niti protisovjetska", Evropa torej, ki naj stopi na drugačno pot, ki naj ne bo strogo pogojena po izbiri ameriškega imperializma in njegovih ekonomskih interesov v svetu. Notranji pogoji, za katere se KP Italije zavzema, pa je predvsem razširitev in utrditev "demokratskega tkiva" republike, kakor so si ga zamišljali v odporu in kakoršnega gradijo danes delavske, študentske in druge množice v vsakdanji borbi za državljanske pravice.

KP Italije poudarja zato, da je predvsem aktualen cilj "poraz demokratskega načina vladanja", ki je vzrok za sedanjo moralno krizo Italije in zaradi katerega smo priča sedaj tako množičnemu "povpraševanju po demokraciji".

Tov. Berlinguer ni torej po naključju zaključil kongres KPI s pozivom vsem komunistom in demokratičnim silam, naj porazijo na volitvah pustolovsko in mračnijaško linijo Fanfanijevega vodstva v krščanske demokracije.

"Zgodovinski kompromis" je torej strategija, ki ni stvar vrhov partije, pač pa množične dejavnosti in sprotnega iskanja stalno novih zavezništva v tako načrtani politiki.

V ta okvir spada, kar je za nas posebej pomembno, stališče KPI glede pravic narodnih manjšin in slovenske še posebej. Poudaril ga je, kot edini nastopajoči delegat iz Furlanije - Julijske krajine, tov. Boris Iskra in ga je kongres osvojil v zaključnem dokumentu.

Iskra je v svojem posegu govoril najprej o nujnosti nove zunanje politike Italije do Jugoslavije. Pri tem se je skliceval na Berlinguerjevo trditve v interesu KP Italije za politiko, ki jo dosledno vodi Jugoslavija. Priznanje meja, nove perspektive sodelovanja so pomembne tudi za obmejnega prebivalstva, je poudaril Iskra, ki so že zdavnaj premostila v procesu demokratičnega dozorevanja pogojevanje nacionalističnih in iredentističnih sil.

Kot edini nastopajoči pripadnik neke narodne manjšine je Iskra govoril ne samo o pravicah Slovencev, temveč o manjšinskem vprašanju sploh, kar zadeva dva in pol milijona prebivalcev republike. Potrdil je stališče, da je rešitev vseh manjšinskih vprašanj za Slovence neizpodbitni pogoj za stvaren proces sporazumevanja. Manjšinsko zaščito pa moramo pojmovati v njeni dinamičnosti, ki naj torej sledi razvoju je rasti manjšin, katerim mora dati družba sredstva in pogoje, da se bodo izražale in bogatele. To je častna naloga demokratov večinskega naroda, katere KP Italije osvešča in vodi po internacionalistični poti.

Poseg tovariša Iskre je na kongresu zapustil globok vtis. Če se povrnemo k oceni tajnika ZKS Šestince se nam ne zdi nepomembno, da je še posebej pozitivno ocenil vsebino tega prispevka tržaških

komunistov k obogatitvi celotne partijske politike.

Prav zaradi tega, predvsem pa zaradi globje in strateške dimezije politike KPI na vseh teh področjih, smo slovenski komunisti pripravljani razpravljati z nosilci pomislekov in zaskrbljenosti o domnevni reduktivnosti naše strategije. Prepričani smo namreč, da so marsikdaj ti pomisleki sad preteklih negativnih utvar, kakor tudi neinformiranosti o dejanskem pomenu stvari, ki jih predlagamo ljudskim množicam in ki ne predstavljajo nobenega preobrata v primerjavi z zgodovinsko in dosledno politiko zaščite slovenske manjšine in njene aktivne vloge pri uresničevanju lastne emancipacije.

O tem in o drugih zaključkih vsedržavnega kongresa KPI v Rimu, ki je rezultat obširne razprave v 11 tisoč sekcijah, 105 federacijah, s posegi nad sto tisoč članov, bomo komunisti še razpravljali med seboj in z drugimi. Kakor je bil odprt naš kongres, tako je odprta naša politika. Na teh temeljih smo gradili in s temi načeli gledamo naprej, delamo v prepričanju, da je to zgodovinska korist našega ljudstva.

Spominske proslave ob 30-letnici osvoboditve

Letos, ko proslavljamo 30-letnico osvoboditve imajo vse spominske svečanosti še posebno oboležje. Tako je bilo v Lonjerju, kjer so počastili spomin padlih borcev, tako je bilo na Opčinah, kjer so počastili spomin talcev, tako je bilo v Gonarsu, kjer so se na pobudo goriškega odseka Slovenske prosvetne zveze zbrali številni rojaki z Goriškega in tako je bilo tudi v Zagradcu, v zgoniški občini, kjer je partizanska zveza - ANPI priredila veličasten shod bivših borcev in aktivistov.

Srečanje borcev NOB in aktivistov v Zagradcu je kljub izredno slabemu vremenu uspelo, kar je pokazala tudi številna udeležba. Prireditve je organiziralo združenje partizanov - ANPI. Na shodu so govorili: zgoniški župan Josip Guštin, predsednik Zveze slovenskih športnih društev Vojko Kocman, poslanec Albin Škerk in predstavnik pokrajinske zveze ANPI Eugenio Laurenti. Pel je Tržaški partizanski pevski zbor, ki ga vodi Oskar Kjuder, za zabavo pa je poskrbel ansambel Lojzeta Furlana iz Zgonika. Prireditve je bila na domovih Miliča in Ostruške

Tako bo nedvomno tudi v tržaški Rižarni, ki je spremenjena v spomenik odporništvu in jo bodo svečano odprli ob prisotnosti predsednika republike. Tako bo tudi v Verdijevem gledališču v Trstu, kjer bodo počastili spomin Eugenia Curiela, tržaškega revolucionarja-komuniste, ki so ga fašisti pred tridesetimi leti ustrelili v Milanu. Tako bo prav gotovo na vsi večjih in manjših, krajevnih in lokalnih svečanostih, ki bodo ob 25. aprilu in 1. maja.

Tako bo tudi v Križu, kjer bodo 1. maja odkrili veličasten spomenik padlim v boju proti nacifašizmu.

To je razumljivo, saj naši ljudje, ne le bivši borci in aktivisti, bivši interniranci in svojici padlih, temveč tudi mlajša pokolenja cenijo pridobitve osvobodilnega boja, jih ljubosumno čuvajo in odločno zavračajo sleherni poskus omalovaževanja žrtev, ki jih je naš človek utrpel v boju za svobodo.

Toda letošnje spominske svečanosti imajo toliko večji pomen tudi zaradi tega, kar se dogaja v Italiji, zaradi ponovne fašistične nevarnosti. Res je, fašizem je bil premagan leta 1945, a ni bil popolnoma strt. Ostanke fašizma so še vedno živi in ob podpori reakcije skušajo ponovno priti na dan.

GLASBENA MATICA - TRST

Danes, 18. aprila ob 20,30 v
Kulturnem domu v Trstu
ob 30-letnici osvoboditve
AKADEMSKI PEVSKI ZBOR
"TONE TOMŠIČ"
iz Ljubljane
Dirigent: Marko Munih

Berlinguer na titograjski televiziji

Odnosi med KPI Italije in ZKJ so zelo dobri

Odnosi med KP Italije in ZKJ so zelo dobri. S predsednikom Titom sva ugotovila, da se ne ujemajo naša gledišča glede temeljnih interesov naših dveh držav in narodov, marveč tudi glede mednarodnih vprašanj. - To je izjavil generalni sekretar Komunistične partije Italije Enrico Berlinguer v intervjuju za televizijo Titograd in list "Pobjeda", ko je ob koncu marca in v začetku aprila preživel krajši dopust v Jugoslaviji kot gost predsednika Tita.

Enrico Berlinguer je tudi izjavil, da je štirinajsti kongres KPI začrtal solidno smer, ki ustreza najglobljim interesom italijanskega delavskega razreda in je imel zato velik odmev v političnem življenju Italije. Ko je pojasnjeval motive, ki so privedli do 'zgodovinskega sporazuma', je Berlinguer dejal:

"Če se želi naša družba izkoptati iz globoke krize, ki jo preživlja na gospodarskem, socialnem, političnem ter moralnem področju, menimo, da bo morala vložiti veliko truda za preobrazbo, ki je vsekakor ne more doseči le ena stranka ali en razred, marveč mora biti rezultat sodelovanja različnih političnih in socialnih sil.

Mislimo, da mora biti to sodelovanje kar se da široko, saj moramo premagati odpore proti družbenim spremembam. Gre za privilegirane sile, šile, ki so maloštevilne, vendar močne. Zato predlagamo sporazumevanje in sodelovanje poglavitnih sil ljudskega gibanja Italije, komunistov, socialistov in katolikov, pri čemer seveda ne izključujemo, da bi lahko k tem velikim družbenim spremembam pripomogle tudi demokratične sile druge usmeritve. To je poglavitna ideja zgodovinskega sporazuma, to pa je tudi smoter, h kateremu težimo v perspektivi razvoja naše države.

Na kongresu smo izjavili, da je Komunistična partija Italije pripravljena vsak čas in potemtakem tudi v tem trenutku popolnoma prevzeti nase vso odgovornost nasproti delavskemu razredu in italijanskemu ljudstvu, naši državi in tako tudi sodelovati v neposrednih oblikah v vladi. Žal pa spričo neobčutljivosti in omahovanja drugih političnih sil menimo, da ta problem v sedanjem trenutku ni več, če se tako izrazim, aktualen, niti ga ni mogoče postaviti na dnevni red" - je dejal Enrico Berlinguer in pri tem poudaril, da pa je mogoče doseči široke dogovore, s katerimi bi rešili najnujnejše probleme Italije, se postavili po robu fašistični nevarnosti in "ustvarili ozračje vzajemnega razumevanja in zблиževanja vseh ljudskih in demokratičnih sil".

Na vprašanje v zvezi s perspektivami sodelovanja v delavskem gibanju Evrope je Enrico Berlinguer odgovoril:

"Po našem mnenju so neprimerno boljše možnosti za sodelovanje med različnimi silami delavskega gibanja v Evropi kot poprej. Prenašamo breme časov hladne vojne in zato tudi breme dolgega obdobja, ki je pritiskalo na življenje in boj delavskega gibanja v Evropi, breme delitve, ki je spremljala hladno vojno. Razen tega teži tudi sama kriza kapitalističnega sistema, ki se kaže v zadnjih letih in mesecih, usmeriti na levo široke dele delavskega gibanja. Obstajajo torej velike možnosti za sodelovanje med različnimi silami delavskega gibanja.

Za problem pravičnejših ekonomskih in političnih odnosov v svetu je Berlinguer dejal, da je zelo kompliciran in hkrati pomemben za sodobni svet, "problem, ki bo v prihodnjih letih prevladoval v mednarodnih odnosih, se pravi, problem izgradnje sistema ekonomskih odnosov, ki bi temeljili na enakosti in ki bi popolnoma priznali zahteve držav, ki sta jih imperalizem in kolonializem desetletja in stoletja zatirala in izkoriščala".

V nadaljevanju intervjuja so Berlinguerja vprašali za mnenje, kaj bi morali storiti, da bi zagotovili mir in varnost v Sredozemlju. "Položaj v Sredozemlju" - se je glasil odgovor - "zelo skrbi našo partijo in našo državo, ki je, kakor vidimo na zemljevidu, sredi tega morja. Po našem mnenju je prvi nujen korak rešitev najbolj grozečih spopadov v Sredozemlju in na sosednjih območjih. Na prvem mestu je arabsko-izraelski spopad, in v zvezi s tem sklepi OZN o spopadu na Cipru in na drugih spornih krajih v tem delu sveta. Menimo, da tako, kakor se je začelo in kakor se nadaljuje, kljub težavam v bistvu napredujemo k utrjevanju sistema kolektivne varnosti in sodelovanja v Evropi.

Odobren zakon o reformi RTV

Zakon o reformi radia in televizije je dokončno odobril tudi senat in bo v kratkem stopil v veljavo. Čeprav ta zakon ni tak, kakršnega smo želeli, vseeno pomeni pomembno pridobitev tudi za slovensko narodnostno skupnost v naši deželi. Po prizadevanju komunističnih poslancev in senatorjev - še posebej pa po zaslugi poslanca Albina Škerka - ta zakon predvideva uvedbo televizijskih oddaj v slovenskem jeziku. Zadevni predlog so že svojčas podprli tudi nekateri predstavniki drugih strank ustavnega loka. Zakon predvideva tudi televizijske oddaje v francoskem jeziku (Dolina Aosta) ter v nemškem in ladinskem jeziku (bocenska pokrajina).

Analogno temu bi bilo nujno pa tudi možno v Sredozemlju, ki zajema del evropskih in afriških držav, izgraditi sistem kolektivne varnosti in sodelovanja, ki bi bil koristen za vse države. Naši državi morata pri tem odigrati zelo pomembno vlogo".

"Kako gledate na sedanje odnose med našima državama in zlasti partijama?" je bilo vprašanje, na katerega je Enrico Berlinguer odgovoril takole:

"V zvezi z razpravami v Italiji in drugih evropskih državah o jugoslovanski zunanji politiki smo na kongresu potrdili, da je velikega pomena ne le za našo partijo, marveč tudi za našo državo, menimo pa tudi, da za stvar miru in razširitev sodelovanja v Evropi, Sredozemlju, na svetu, da Jugoslavija še naprej obdrži zunanjo politiko, kateri je dosledno sledila v zadnjih letih. Izrazili smo prepričanje, da se bo tako tudi nadaljevalo. Kar zadeva odnose med našima partijama, menimo, da so ti zelo dobri. To potrjuje tudi srečanje, ki sem ga imel s predsednikom Titom. Takrat smo ugotovili, da se naša gledišča ujemajo ne le glede poglavitnih interesov naših držav in narodov, marveč tudi glede številnih mednarodnih vprašanj in vprašanj, ki se nanašajo na razvoj italijanskega delavskega gibanja. Tako Zveza komunistov Jugoslavije kot tudi Komunistična partija Italije bi lahko močno in plodno razvili svoje sodelovanje in zato sta vedno upoštevali dejstvo, da ustreza razvoj teh odnosov globljim interesom naših dveh narodov in držav, ki imajo velika interese za to, da bi si bili dobri prijatelji in sosedi in da bi sodelovali pri reševanju skupnih problemov in vseh mednarodnih problemov skupnega pomena".

Boris Trampuž

Umrli je tovariš Boris Trampuž, bivši generalni konzul SFRJ v Trstu. Vest o njegovi smrti je pretresla vse, ki smo ga poznali in cenili.

Ob njegovem odhodu iz Trsta se nismo ob njega poslovili s tiskano besedo. On sam je dejal, kaj bi o tem pisali, saj se bomo še naprej srečevali kot prijatelji in tovariši. Žal, je njegova nenadna smrt preprečila uresničitev te obljube.

Tovariš Trampuž je bil rojen leta 1912 v Pazinu a njegov oče je bil Kraševac. Že kot študent je aktivno deloval v naprednih družtvih, zlasti na ljubljanski univerzi. Sodeloval je v osvobodilnem boju in leta 1942 je bil sprejet v KPJ. Po končani vojni je opravljal pomembne funkcije v Sloveniji, leta 1957 je bil imenovan za konzula SFRJ v Bratislavi, kasneje za generalnega konzula v Celovcu, leta 1970 pa za generalnega konzula v Trstu.

Ohranili ga bomo v trajnem spominu. Tudi naše uredništvo se pridružuje številnim izrazom sožalja težko prizadetim svojcem.

Deželni tajnik KPI tov. Cuffaro je poslal sožalno brzojavko CK Zveze komunistov Slovenije.

Zasedanje CK in CKK KPI

O pripravah na volilno bitko

Centralni komite in centralna kontrolna komisija KPI sta pretekli teden razpravljala o vprašanih, ki so v zvezi z bližnjimi deželnimi, pokrajinskimi in občinskimi volitvami. Po uvodnem poročilu, ki ga je imel tov. Fanti, se je razvila živahna razprava, v kateri so sodelovali številni člani CK in CKK. Tov. Fanti je nakazal smernice prihodnje volilne kampanje, ki bo osnovana na platformi 14. kongresa KPI. V razpravi je sodeloval tudi generalni tajnik partije tov. Berlinguer. Iz njegovega posega povzemamo naslednje:

Politična platforma, ki je izšla iz 14 kongresa partije, je veljavna tudi za bližnjo volilno bitko. Ta bitka ne bo lahka, saj bo prav gotovo prepletena s številnimi neznankami in raznovrstnimi težavami, ki izhajajo ne le iz notranjega temveč tudi iz mednarodnega položaja.

Medtem ko KPI jemlje zelo resno v poštevo obstoječi položaj, nekatere druge politične stranke špekulirajo z njim, računajoč na to, da utegne vplivati na volilne izide. Pri tem se najbolj "odlikuje", seveda, krščanska demokracija.

Gospodarski in družbeni položaj v Italiji je izredno kritičen. Zato tembolj odločno zavračamo tiste vladne predstavnike, ki skušajo minimizirati resnost obstoječega položaja. Minister Colombo pravi, da je najhujša kriza že mimo, pri tem pa pozablja npr., da je približno pol milijona delavcev v dopolnilni blagajni, da je še vedno blokirano zaposlovanje mladih delavcev, da druginja čedalje bolj narašča, kar prizadeva predvsem siromašne sloje.

Vzporedno z obstoječo gospodarsko in socialno krizo postaja čedalje bolj vznemirljivo vprašanje javnega reda v državi. Govori se, in tako pišejo tudi časopisi, da so vprašanja javnega reda, "karta", s katero namerava igrati sedanje vodstvo krščanske demokracije tudi na bližnjih volitvah.

Toda pri tem se pozablja, da nosi odgovornost za sedanji položaj predvsem vladna politika, ki jo je usmerjala krščanska demokracija.

Znaki negotovosti se kažejo, lahko rečemo, pri vseh strankah. Tudi na devavnem zasedanju CK PSI se je pokazala ta negotovost. Toda nedvomno se največja kriza odraža v vrstah krščanske demokracije. V njenem vodstvu vlada tudi zmeda in spori so na dnevnem redu. Dejstvo je, da sedanje tajništvo te stranke zasleduje nove rizike, trenja in napetosti. Zato je nujno, da ga še enkrat pretresejo volilni izidi.

Prihodnja volilna kampanja mora biti v bistvu konfrontacija med dvema usmeritvama, med dvema koncepcijama glede političnega in družbenega razvoja države. Eno od teh smeri zasleduje krščanska demokracija, ki se naslanja na frontalne kontrapozicije diskriminacije in pristranstvo tudi za ceno političnih in družbenih zaostritev, kar potrjujejo primeri hromitve številnih krajevnih uprav. Druga pa je koncepcija komunistov, t.j. koncepcija napredka in demokracije.

CK in CKK KPI sta naslovila poziv vsem tovarišem, naj že sedaj aktivno pristopijo k pripravam na volitve, naj skrbe za to, da bodo tudi programi in kandidatne liste sestavljene na najširši demokratični osnovi.

Na zasedanju sta CK in CKK KPI odobrila tudi resolucijo, ki pozdravlja zmagovito borbo narodov Vietnama, Kambodže in Laosa, italijanske državljane pa pozivata, naj moralno in gmotno podpirajo ljudstvo Južnega Vietnama.

Eugenio Curiel

(nadaljevanje s 1. strani)

Eugenio Curiel se je rodil v Trstu dne 11. decembra 1912. Po dovršeni višji srednji šoli se je preselil v Firence, kjer se je vpisal na univerzo. Nekaj časa je živel v Milanu, kjer je obiskoval Politecnico. Študije je leta 1933 dokončal v Padovi in že naslednje leto je bil imenovan za docenta. V Padovi je ostal do leta 1938, ko je zaradi razizma moral zapustiti službo na univerzi.

Že kot mlad študent se je pridružil protifašističnim organizacijam, ki so tedaj ilegalno delovale, leta 1934 pa je bil med ustanovitelji komunistične celice na univerzi v Padovi. Leta 1937 je odšel v Pariz, kjer je navezal stike z osrednjim vodstvom KPI.

Junija 1938 ga je v Trstu aretirala fašistična policija (OVRA) ter odvedla v Milan, kjer je bil zaprt do konca leta 1939. Dne 26. januarja 1940 je dospel kot jetnik na otok Ventotene, kjer je ostal do 21. avgusta 1943.

Po razpadu fašističnega režima se je vrnil v Padovo, nato je nekaj časa živel v Trstu, po 8. septembru 1943 pa je odšel v Brescio. Novembra istega leta ga je vodstvo KPI poslalo v Milan ter mu zaupalo nalogo, da organizira Mladinsko fronto. Kmalu zatem je bil imenovan tudi za urednika partijskega glasila "L'Unità" in revije "La Nostra Lotta", ki sta izhajala v ilegali.

Fašisti so mlademu revolucionarju Curielu dolgo stregli po življenju in ga, kot je omenjeno v uvodu, dne 24. februarja 1945 - torej na pragu svobode - ustrelili na Trgu Baracca v Milanu.

Razumljivo je, da nam ti bežni biografski podatki ne povedo mnogo. Dejstvo je, da Curiela - in tudi njegovega sovrstnika Tomažiča - kot revolucionarja in kot prekaljenega borca za pravičnejši svet - premalo poznano. In vendar je Curiel, tudi nam Slovincem tako blizu, rekli bi, domač. Kot razgledan politik in znanstvenik se je zanimal tudi za naša vprašanja. To potrjujejo tudi njegovi zapiski iz let, ko je bil na otoku Ventotene, in tudi neka razprava, ki jo je objavil v reviji "La Nostra Lotta". V tej razpravi je Curiel med drugim zapisal, da je "italijanska predfašistična demokracija začasno sicer priznala nekaj kulturne avtonomije pripadnikom slovenske narodnostne skup-

nosti v Italiji", podčrtal pa je, da je bila "ta avtonomija v resnici mnogo manjša od tiste, ki so jo Slovenci imeli že pod staro Avstrijo".

"Avtonomijo, ki jo je predfašistična demokracija priznala slovenskemu ljudstvu - tako je zapisal Curiel - je fašizem nasilno ukinil. Prepovedane so bile slovenske in hrvatske politične stranke, zatrt je bil cvetoč svobodni tisk, ki je bil močno razširjen tudi med kmečkim prebivalstvom. Slovenci so bili upravičeno ponosni, da so imeli v svojih vrstah manj nepismenih kot kateri koli drugi narod v Evropi. Fašizem je uničil slovenske šole, tudi duhovnikom je prepovedal pridigati v slovenskem ali hrvaškem jeziku. Na slovensko in hrvatsko ozemlje je navalila truma fašističnih funkcionarjev, podeštatov, občinskih tajnikov, učiteljev, karabinerjev in miličnikov. Kot da bi bilo to ozemlje pod vojaško okupacijo.

Zadruga, ljudske hranilnice in posojilnice, obrtniške blagajne in društvene ustanove so bile izropane in uničene. Na istrsko in kraško podeželje je prodiral italijanski kapital in vedno bolj spodril mali slovenski in hrvatski kapital, značilen za kmečko posest. Istra in Kras sta bila sorazmerno mnogo bolj zadolžena kot pa druge pokrajine Italije. Občine so upravljali po običajnih kriterijih fašistične administracije in javne dobrine so bogatile italijansko 'gospodo', znano izkoriščevalko istrskega kmeta".

Curiel je dalje poudaril: "Kdo izmed nas Tržačanov se ne spominja trpljenja, ki ga je fašizem povzročil slovenskemu in hrvaškemu ljudstvu? Kdo se ne spominja neupogljive volje, ki je fašizem ni mogel zlomiti; kdo se ne spominja puljskih mučnikov iz leta 1929, bazovskih mučnikov iz leta 1931 in vseh drugih junakov, ki so padli? Kdo se ne spominja Tomažiča in vseh, ki so jih leta 1941 ustrelili v Trstu?"

Značilen je tudi naslednji zapis:

"V spominu mi je ostala neka vas ob vznožju Nanosa. Le nekaj hiš na griču sredi grmičevja. Do vasi vodi razorana poljska pot. Vas je oddaljena pet ur hoda od avtobusnega postajališča. V njej vlada črna beda. Težki davki tlačijo revno gospodarstvo. Edini vir dohodkov prinaša skromna živinoreja. Nerodovitna zemlja daje zelo skromne pridelke. Kmetje so z velikim naporom tu in tam, med sivino, uredili majhne njive. Na ramenih so nosili rdečkasto prst..."

V vas pogostoma prihajajo oborožene patrolje karabinerjev ali fašistov. Osvojeni hodijo mimo zaprtih vrat siromašnih domačij..."

Za zaključek še naslanja ugotovitev:

Eugenio Curiel, njegovo življenje in delovanje ter žrtvovanje, nas v marsikaterem pogledu spominja na Pinka Tomažiča, na njegovo življenje in delovanje ter na njegovo žrtvovanje. Oba sta bila Tržačana, oba sta izšla iz meščanskega sloja, oba intelektualca sta ubrala pot delavskega gibanja. Oba sta še mlada prestala preizkušnjo fašistične ječe ter padla pod fašističnimi strelji: Pinko Tomažič na openskem strelišču, Eugenio Curiel pa v Milanu. Tako ob Eugenu Curielu kot ob Pinku Tomažiču se mi vsi in zlasti mlajša pokolenja, moremo marsikaj naučiti.

M.K.

6. kongres avtonomne tržaške federacije KPI

Tudi v današnji številki objavljamo odlomke iz razprave na kongresu tržaške federacije KPI. Izbrali smo tiste posege, ki obravnavajo vprašanja, ki so v zvezi s problematiko slovenske manjšine ali pa s proučevanjem zgodovine komunističnega in delavskega gibanja na Tržaškem.

O vprašanjih Slovencev

BORIS ISKRA - "Zgodovinski kompromis" je pri nas utemeljen z anti-fašizmom. Z demokratičnim preokretom in z odprtjem do komunistične partije je možna rešitev odprtih vprašanj slovenske manjšine.

Koristne in nujne so enotne pobude političnih sil, ki predstavljajo Slovence. To je pokazala tudi konferenca o manjšinah, ki je bila lanskega julija v Trstu.

Prav tako pa je potreben proces enotnosti Slovencev. Ta je zlasti nujen na jezikovnem področju, na področju kulture in šolstva pa, tudi v drugih specifičnostih, ki se razlikujejo od večinske skupnosti. Gre za raznovrstne enotne pobude, v katerih mora vsakdo sodelovati odkrito.

Govornik se je dotaknil tudi vprašanj, ki so v zvezi z vprašanji meje z Jugoslavijo. Dejal je, da so polemike, ki so nastale preteklo leto, povzročile mnogo nepotrebne hrupa, kajti nesmiselno je danes ponovno razpravljati o mejah, ki so nastale po koncu zadnje vojne, nujno pa je, da preidejo določila londonskega sporazuma o zaščiti narodnostnih manjšin v pravno ureditev države.

Ko je Boris Iskra govoril o odprtih vprašanjih slovenske manjšine v Italiji, je med drugim dejal, da je krščanska demokracija glavni krivec, saj se še vedno obotavlja priznanju globalne rešitve tega perečega vprašanja.

JELKA GERBEC Med Slovenci je internacionalistični čut krepko zakoreninjen. To značilnost moramo še naprej gojiti in dosledno čuvati.

Krepko je razvit tudi razredni čut, kar potrjuje, med drugim, tudi dejstvo, da pri

nas večina Slovencev glasuje za KPI. Naša naloga je, da si še naprej prizadevamo za krepitev tega čuta, da delamo za pridobitev novih sil in za nadaljnjo krepitev naših postojank ne le zaradi volilnega programa v korist Slovencev temveč zaradi globokega prepričanja o pravilnosti razrednih izbir partije, ki je največja stranka delavskega razreda.

Odločno moramo zavrniti vsak morebitni pojav kvalunkvizma, razredne ali politične brezbrčnosti ter tako imenovane apolitičnosti, kajti za vsemi temi pojavi se skrivajo določeni cilji političnih sil, ki nasprotujejo KPI, delajo proti njeni liniji in si na razne načine prizadevajo da bi zmanjšale vpliv in moč komunistov.

Ko govorimo o potrebi po krepitvi razrednega čuta ne nasprotujemo enotnosti Slovencev v boju za njihove pravice. Ta enotnost je vedno potrebna. Mi smo bili njeni pobudniki in nositelji tudi takrat, ko so se drugi protivili. Menimo, da se mora enotnost Slovencev izražati v različnih oblikah. Ne smemo npr. zanemarjati možnosti soočenja in srečanj, akcij in nastopov ne le na ravni množičnih organizacij, temveč, neposredno, na ravni političnih strank. Vemo, da v tem pogledu obstajajo določene možnosti tudi med komponentami Slovenske skupnosti.

Z enako zavzetostjo kot jo komunisti izpričujemo v bojih za reforme in proti fašizmu moramo vedno bolj krepiti tudi enotnost med Slovenci in Italijani na področju boja za narodne pravice Slovencev. Gre za stvar, ki je temeljnega pomena; gre za častno nalogo, ki nam jo nalaga vsedržavni boj za reforme, boj proti fašizmu in za novo Italijo, naš krajevni specifični položaj, v katerem se nahaja naše mesto, ki je mesto ob meji, na katero se v okviru vsedržavnih gospodarskih izbir prepogostoma pozablja.

Nikoli ne smemo pozabiti, da smo del velike stranke in da delujemo v zapleteni stvarnosti v državi, kjer se je partija močno uveljavila, ter ima za seboj milijonske množice in pogojuje vse življenje v državi.

FAUSTO MONFALCON - Kongres tržaških komunistov kakor tudi vsedržavni kongres mora potrditi do-

sledno internacionalistično linijo partije. To linijo so komunisti zagovarjali tudi v najtežjih trenutkih. Tudi takrat, ko so se morali sami boriti proti vsemu in proti vsem.

Kongresa morata potrditi zahtevo po jasni in dokončni rešitvi vprašanja meja med Italijo in Jugoslavijo. Do rešitve tega vprašanja naj pride na osnovi pogajanj med enakopravnima in suverenima državama; rešitev mora priznati obstoječe meje, tudi tiste, ki jo v nekaterih krogih nesmiselno označujejo kot začasno razmejitveno črto.

Nekateri tovariši so obžalovali, da Berlinguerjevo poročilo ne omenja narodnostnih manjšin in njihove vloge. O tem smo govorili tudi na seji federalnega komiteja in med pripravami na kongres. Naloga našega pokrajinskega kongresa in delegacije, ki jo bomo poslali na 14. vsedržavni kongres je, da podčrta to našo zahtevo tako glede vprašanja meja kot glede funkcije demokracije in kulturnega razvoja narodnostnih manjšin, slovenske v Italiji in italijanske v Jugoslaviji.

Naša slovenska manjšina, ki se v veliki večini zbira v naši partiji in ob njej, ki je bila vselej deležna njene podpore in odobravanja, že sedaj daje svoj delež velikemu napredku države na poti demokracije in socializma, proti reakciji in fašističnim pustolovščinam.

O zgodovini delavskega in komunističnega gibanja

CLAUDIO TONEL - Vprašal sem za besedo, ker bi rad resno preudaril posledice, ki bi utegnile nastati v naši federaciji, če bi sprejeli usmeritev, o kateri je govoril tov. Lovriha in kateri se je pridružil tov. Godnič,

Ne govorim zaradi lahkotne polemike, saj polemika ni nikoli lahka, menim pa, da moramo komunisti vselej skrbeti za ohranitev enotnosti v partiji. Enotnost moramo čuvati kot punčico lastnega očesa. Zato mora biti vsaka beseda izmerjena.

Ko se npr. govori o soglasju s stališči KPI, je treba ta stališča v celoti poznati, kajti nepoznavanje nekaterih političnih stališč KPI bi lahko bilo povod za kakšno nezgodo.

Ce se soglašja s tem, kar je pred nedavnim poudaril tov. Berlinguer glede "zmotnega preloma z Jugoslavijo in njene obsodbe leta 1948, in s tem, kar je Togliatti med prvimi poudaril, da je treba doseči korektne in pozitivne odnose z jugoslovanskimi komunisti ter odpraviti bistvene napake in metode, ki so bile osnova tistega spopada", potem je treba odobravati tudi pozdrav, ki ga je tov. Togliatti poslal tržaškemu delavcu 1. maja 1945 skupaj s pozivom, naj sprejmejo Titove čete kot "osvobodilne čete" ter naj z njimi "najtesneje sodelujejo zato, da se stre vsak nemški in fašistični odpor", ter z opozorilom - Togliattijevim seveda -

6. kongres avtonomne tržaške federacije KPI

da če se bo to zgodilo, bodo Italijani in Jugoslovani uspeli z medsebojnim sporazumom rešiti vsa vprašanja, ki zanimajo oba naroda, in to v "recipročnem spoštovanju obeh narodov".

Toda tega stališča KPI takratni voditelji komunistične partije v Trstu niso sprejeli in so takoj dvignili zastavo priključitve našega mesta k Jugoslaviji, zaradi česar je tov. Togliatti na 5. vsedravnem kongresu KPI, decembra 1945, takole poudaril: "tržaški delavci so naklonjeni priključitvi mesta k jugoslovanski federativni državi, kar ni v skladu z našim stališčem. Tržaškim delavcem smo dejali, da jih razumemo. Razumemo njihovo zadrego, vemo zakaj ne gledajo prijateljsko na Italijo in zakaj težijo za tem, da bi se ločili od nje, toda ne odobravamo te odločitve, zakaj delavski razred ne more rešiti svojih problemov na tak način kot jih nameravajo reševati tržaški delavci".

Zato torej, v tej naši razburkani zgodovini, ki gre od leta 1945 do 1948 in se nadaljuje do leta 1956, ne moremo trditi, npr., da nobena stran ni imela prav in da torej ni potrebna avtokritika na obeh straneh.

Trauma leta 1948 je bila potrebna in odločilna za to, da se je naša partija vrnila na internacionalistične pozicije. To je žalostna preteklost, ki pa se je ni treba sramovati. Osebnost sem ponosen, četudi sem v duši zagrenjen zaradi tega, kar se je danes zgodilo.

Danes se nadaljuje polemika zaradi takratnih dogodkov. Te polemike ni začela naša federacija, začeli so jo drugi, kot npr. Boris Race, predsednik SKGZ lanskega julija, torej še pred izidom znane Vidalijeve knjige. V "Komunistu" je bil objavljen članek, v katerem je rečeno, da je stališče, ki ga je sprejela velika večina italijanskih in slovenskih komunistov v Trstu, zadalo nož v hrbet tržaškemu delavskemu gibanju.

Ali je mogoče sprejeti to neotesano sodbo? Na noben način je ni mogoče sprejeti. Zakaj toliko hrupa zaradi nekega mojega članka, ne da bi se dotaknili tistega, kar so že prej napisali drugi? To ni politična objektivnost temveč nevaren subjektivizem.

Toda zame je najbolj resna neka druga zadeva. Vzemimo npr., da bi jaz na tem kongresu dejal: "mi Italijani..." Menim, da bi upravičeno menili, da je podpisani nenormalni in lahko bi se vprašali, kam je Tonel postavil samega sebe?

In vendar je bilo tu sinoči rečeno, verjetno pomotoma, "mi Slovenci nismo več pripravljene na to, da bi nas vmešavali v polemike, ki prinašajo samo škodo in torej naša partija ne sme storiti nič takega, kar bi prizadelo slovenske in jugoslovanske tovariše".

Torej, če iskreno verujemo v nujnost izogibanja nevarnim ločitvam, potem je treba zavrniti hudo polemiko, izkrivljenje zgodovine, ki so ga drugi zagrešili.

Zato je na tem kongresu, ki je v mnogih pogledih navdušujoč, prav zaradi debate o problemih, ki stoje pred nami, pravilno poudariti, da mi italijanski in

slovenski komunisti, torej ne ločeni sinovi temveč združeni komunisti, odklanjamo sleherni poskus podžiganja umetne in odkrito strumentalne polemike z nami ter poudarjamo voljo, da prepustimo zgodovinarjem nalogo, naj pišejo zgodovino; da sprejmemo v prvi osebi nujno nalogo, da vedno bolj utrjujemo našo partijo, njen internacionalizem, enotnost med Italijani in Slovenci zato da bomo vendar bolj

LAURA WEISS - Glede problema internacionalizma imamo mi, iz teh krajev, za seboj znano tradicijo, ki jo moramo braniti in še utrditi. Se naprej nas mora skrbeti vsaka ošibitev tega duha, vsako birokratsko obnašanje.

Ker internacionalizem pomeni solidarnost z vsemi ljudstvi in boj za nacionalno neodvisnost, proti imperializmu ter hkrati proti vsakemu nacionalizmu, je tu, v tej večnacionalni deželi vedno temeljnega pomena specifičen boj proti nasilju nacionalne večine nasproti manjšinam - kakor tudi spoštovanje in solidarnost med Italijani, Slovenci in Hrvati teh krajev - in to na podlagi načel proti vsakemu poizkusu podžiganja k narodnostni mržnji.

V tem smislu je bil sicer dosežen napredek in to je sad dolgoletnega boja. Res je ta boj v internacionalističnem duhu zahteval visoko ceno, trud in oster je bil, mučence in junake je imel. Bilo pa bi hudo napak misliti, da pridobljene enotnosti ni treba vselej braniti.

Pasti, ki jih nastavlja nacionalizem, so nevarne, pa naj bodo nastavljene s katere koli strani. Le z jasnimi besedami bomo lahko nadaljevali po poti do uspeha delavskega gibanja in partije.

Kateri nacionalizem je najbolj nevaren? Tisti, proti kateremu se boj ne ustavi. V mislih imam dogodke, ki so se pripetili razmeroma pred kratkim, predvsem pa "dokument", predložen na konferenci o narodnostnih manjšinah julija 1974. Dokument je predložil predsednik SKGZ Boris Race kot svoje pričevanje o zgodovini Slovencev v teh krajih. Prav malo občutljivi so, po mojem mnenju, tisti komunisti, ki so dokument prebrali (iz raznih razlogov smo mnogi izmed nas zanj zvedeli šele pred nekaj dnevi) in niso zaznamovali grobosti Racetovega napada na KPI ter absurde in lažnjive razlage o tem, kar se je zgodilo v teh krajih leta 1948.

Ravno tako absurden in neutemeljen je prostaški napad na tov. Vidalija in druge tovariše - v čast si štejem, da sem tudi sama bila z njimi - ki so se leta 1948 udeležili tistega boja. Ta napad je bil objavljen v glasilu ZKJ v "recenziji" knjige "Dnevnik XX, kongresa". V recenziji je vsa pozornost namenjena posamičnim stavkom, povsem spregledani pa so bili drugi stavki o istem argumentu, Dolžijo nas, da smo "zadali nož v hrbet povojnemu revolucionarnemu boju tržaškega delavskega razreda".

No, v zvezi s tem argumentom so že ustno in pismeno odgovorili drugi tova-

riši, kakor Tonel v reviji "Confronto" in jaz popolnoma soglašam z njihovim ogorčenjem in povabilom jugoslovanskim tovarišem, da bi obravnavali našo krajevno zgodovino v duhu zdrave kritike in samokritike; to bi bili morali storiti že pred časom, saj je ustrezna odločitev padla že koj po ponovni navezavi stikov med obema partijama. Po toliko letih bi morali ocenjevati še žgoče probleme na jasen in odkrit način. To je seveda mogoče, kolikor obstaja za to volja, in sicer v interesu razvoja tukajšnjega delavskega gibanja in dobrih odnosov med partijama. Hkrati je to možno edinole na osnovi konkretne zgodovinske resnice, dejstev, nekdanjih razmer ter njihovega sedanjega razvoja.

Seznanjanje z zgodovino tukajšnjega delavskega gibanja je neobhodno potrebno zlasti mladini, ki tistega obdobja ni doživljala. Poznati to zgodovino pomeni upoštevati jo, pomeni pa tudi pravilno oceniti težave in zmote, da se prepreči povrnitev razmer, ki lahko škodujejo enotnosti delavskega gibanja. Poznati zgodovino pomeni nadalje tudi utrjevati internacionalizem v teh krajih. Dobrodošla naj bo sleherna umirjena in resna analiza.

Nikakor ne drži, da ni dobro zreti v preteklost. Želela bi predvsem poudariti hude posledice, ki jih utegne imeti neobzornost tovarišev spriči površnih in žaljivih ocen boja, ki je bil sicer res trd, toda bistveno pravičen, če je prispeval k temu, da so se tržaški komunisti izvlekli iz zmešnjave izkrivljanj; šele tedaj so se pravilno usmerili, tesno povezani s KPI (in ne proti njej, kot je bilo prej), in sicer prav zato, ker se njene značilnosti istovetijo z globokim internacionalizmom in so torej značilnosti prave komunistične partije.

Če smo ponosni na svojo zgodovino in na svoj boj, ne smemo v tem videti neke popolnosti, temveč se moramo nenehno učiti na dragocenih izkušnjah, pozitivnih ali negativnih.

Prejšnji teden sta dva pobalina iz Krmenke pri Domju vlomila v slovensko šolo v Dolini, premazala zidove in tablo s fašističnimi napisi, odnesla fotografski aparat in "pregledala" šolske urade. Vest je močno razburila vse domačine. Policija je pobalina odkrila. Pravijo, da ju je že prej "poznala", da pa je ozadje tega "podviga" zavito v temo... Toda kako naj tolmačimo fašistične napise?

Fašistično drhal je treba dejansko onespособiti!

Kdor je na televiziji videl, kako pošastno zeva ob železniški progi, kjer je v soboto ponoči eksplodiral peklenski stroj ob prihodu brzca "Freccia del Sud", prepad, ne more dvomiti: trotil ni bil namenjen metru tračnice, ki se je dobesedno razblinil, pač pa 2000 potnikom vlaka. To je že tretji huiši atentat na tem odseku proge, ki se le za las ni spremenil v tragedijo. Če bi v soboto brzec iztiril, bi bil verjetno obračun žrtev tako tragičen, da bi zameglil spomin na vse dosedanje teroristične izpade črnih prevratnikov.

Tokrat notranji minister ni okleval, kar se je prevečkrat zgodilo v zadnjih šestih letih, in je ožigosal podli atentat kot fašistični. Ni in ne more biti dvoma, da povsem soglašamo z ministrom, pripomniti pa gre, da same besede ne zadostujejo več. Poudariti, da ima atentat fašistični pečat je namreč le prazno besedičenje, če obsodbi ne sledi odločna in uspešna akcija proti prevratnikom, če vlada in vsi pristojni državni organi ne udarijo po terorizmu s tako silo, da ga enkrat za vselej izkoreninijo. Drugače so take obsodbe, ki se občasno dvignejo na raven žalnega govora žrtvam terorizma celo škodljive, saj lahko prepričajo državljana, da je oblast nemočna proti teroristom.

Delavci in vse demokratične sile so že večkrat dokazali, kako se fašistično drhal lahko onespособi, kako se prekriža računa strategom napetosti in nasprotnih ekstremizmov, edini, ki nauka še niso razumeli in dojeli so vlada in varnostni organi, ki vselej jamraj, da so nemočni in da nimajo učinkovitih sredstev za boj proti prevratništvu. Ni res! So sredstva in so zakoni, kar manjka je le politična volja streti fašizem enkrat za vselej.

Očitno je namreč, da se politični kriminal vsidra v tistih državah, kjer je demokracija šibka in oblast neodločena in mu pušča dovolj maneverskega prostora za rovarjenje. Kdor hoče uveljaviti s trotilom in pokoli svoje politično prepričanje, je brezdvoma blazen pa tudi šibak, saj ga prav njegova nemoč sili, da seže po takih "argumentih". Na dlani pa je, da je prav tako šibka, če že ne v razkroju demokracija, ki dovoli takim blaznem, da se uveljavijo, in upajo na končno zmago.

Te dni bo točno šest let, od kar so strategije napetosti in njihovi epigoni prvič "spregovorili" v mračnjakem žargonu bombnih eksplozij. Prva peklenska stroja sta počila 25. aprila (glej naključje) 1969 na milanskem velesejmu in na osrednji železniški postaji, nato pa se je divji ples terorističnih izpadov nadaljeval v spiralnem naraščanju nasilja. Pokol v Kmečki banki na Trgu Fontana v Milanu, pokol pred milansko kvestura, podli atentat na Trgu della Loggia, v Brescii, pokol na brzcu "Italicus" so le najbolj krvava poglavja v zajetni kroniki fašističnega nasilja v Italiji. Vzporedno z naraščanjem nasilja pa je pošala udarna moč policije, karabinjerjev in sodstva, kot zgovorno priča obračun šestih let priskav.

Obračun ni dokaz nemoči italijanskih preiskovalcev v razkrivanju ozadje "črne mreže", v iskanju mandatorjev in strategov nasilja, pač pa zgovorno priča, da manjka politična volja iti enkrat za vselej zadevi do dna ter kaznovati krivce in mandatorje, vse tiste, ki so rovarili proti majavi italijanski demokraciji. Pet let in pol po pokolu v Kmečki banki na Trgu Fontana, preiskava še vedno lebdi v limbu, ne da bi izsledila mandatorjev. Ko sta bila milanska sodnika D'Ambrosio in Alessandrini na tem, da končno na stečaj odpreta vrata v zakulisno dogajanje, da končno odkrijeta stratego nasilja, ki se skrivajo v državnem vojaškem in civilnem aparatu, jima je kasacijsko sodišče odvzelo preiskavo. Vrhovno sodišče je obenem razveljavilo vrsto pomembnih aktov, ki so zgovorno pričali od odgovornosti obveščevalne službe SID v kovanju strategije napetosti.

Prav tako je odvzelo preiskavo padovskima sodnikoma Tamburinu in Nunzianteu, ko sta v sklopu obveščevalne službe odkrila izkirivljajočo in protiustavno tvorbo, katere glavna naloga je bila onemogočiti zmago levice in naprednih sil v Italiji. General Miceli, ki je do julija lani poveljeval obveščevalni službi in ki je bil aretiran z obtožbo politične konspiracije in prikrivanja prevratnikov, ki so sodelovali pri propadlem Borghesejevem poskusu državnega udara, je sicer zanikal obstoj te tvorbe v sklopu SID, obenem pa je priznal, da je ustanovil posebno ekipo, ki je delovala izven običajnih struktur SID in je bila odgovorna le njemu osebno in vladi za svoje delo in vse kaže, da je bila tesno povezana z ameriškimi varnostnimi službami ter z vso vohunsko službo v sklopu NATO.

Resnica v teh dveh ključnih preiskavah torej ne sme na dan, saj bi lahko škodila demokrščanskim oblastnikom, ki že trideset let gospodarijo v Italiji ob krepki podpori svojih ameriških gospodarjev. Ni naključje če je oblast v tem času nasilno utišala odmev raznih škandalov, v katere so bili vpleteni demokrščanski oblastniki.

Ko je konec leta 1968 med napadom na spreved delavcev po nesreči umrl policijski agent Antonio Anarumma je

tedanji predsednik republike Saragat v seriji telegramov ostro obsodil nasilje levičarskih skrajnežev in naprtil stakajočim delavcem odgovornost za smrt policista, štiri leta pozneje, ko je bil med fašistično manifestacijo ubit policist Antonio Marino, so bile uradne izjave uglašene na povsem drugačen ton.

Res je sicer, da je tedanji notranji minister v parlamentu ostro obsodil fašistični zločin in obenem svečano izjavil, da se država "ne sme in ne bo odpovedala svojim pristojnostim, da ne bo klecnila pred silo terorizma". Svečane obveze so izpolnili tako, da se notranje ministrstvo ni prijavilo na procesu proti Loi, Murelliju in drugim milanskim pretepačem niti kot zasebna stranka. Pred petimi meseci pa, ko je bil v Vicenci proces zaradi roparskega napada na draguljarno, ki se je zaključil s prometno nesrečo, v kateri so umrli trije banditi in dve talki, je bil državni pravnik med najbolj vnetimi obtoževalci in to upravičeno, saj jo bila "giulia", s katero so se banditi v blaznem begu raztreščili ob drevo, last kvesture v Vincenzi. Na dlani je, da je bil vsaj v tem primeru avto več vreden kot človek.

Prav zaradi tega nam, gospod notranji minister Gui, še tako ostre obsodbe fašističnega terorizma presedajo. Hočemo dejstva, lepih besed in svečanih obvez smo se že preobjedli.

VOJMIR TAVČAR

SOŽALJE

Tovarišu Pepetu Lovrihi in njegovi družini izraža dolinska sekcija KPI občuteno sožalje ob tragični smrti mladega Adrijana.

Sožalje izraža tudi uredništvo DELA.

Tovariši in prijatelji tragično umrlega Silvestra Grgiča s Padrič izražajo vsem žalujočim globoko sožalje.

Sožalju se pridružuje tudi uredništvo našega lista.

PRISPEVKI

Ob drugi obletnici smrti Josipa Gržančiča daruje njegova žena Ivanka 5.000 lir za opensko sekcije KPI.

V sklad Dela so prispevali: Silvo Križmančič, Bani, 5.000 lir, Dorči Maver, Boljunec, 1.000 lir, Rino Kuret, Boljunec, 2.500 lir, Milan Zobec, Boljunec, 500 lir, L.D., Vižovlje, 500 lir, Viktor Legiša, Medja vas, 2.500 lir, Evgenija Legiša, Medja vas, 1.500 lir, Mirko Pernarčič, Medja vas, 1.500 lir, Avgust Blažina, Štivan, 500 lir.

Nemesto cvetja na grob Pepija Stoperja daruje družina Granduč iz Boljunca 3.000 lir za Delo.

Vsem darovalcem iskrena hvala.

POJASNILO - Zaradi časovne stiske je bil en del prejšnje številke lista nepopravljen. Pri voščilu tov. Lucijanu Malalanu in Lonjerja se je vrnila neljuba netočnost. Prosimo ga, naj nam oprost. Ponovno mu čestitamo k življenjskemu prazniku.

Vse cenjene bralce prosimo za razumevanje. Uredništvo

STALNO SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

V nedeljo, 20. t.m. ob 16. uri:
M. Hennequin in G. Duval

ANATOLOV DVOJNIK

komedija v treh dejanjih
(Abonma red F - okoliški)
V ponedeljek, 21. t.m. ob 20.30
gostovanje gledališča
Glej iz Ljubljane

T. Šalamun - J. Messner - D. Jovanovič:

POGOVOR V MATERNICI
KOROŠKE SLOVENKE

25 let Kmečke zveze

«To smo in to hočemo ostati»

Kmečka zveza je na svojem občnem zboru, ki je bil v Trstu dne 16. marca 1975, proslavila tudi 25-letnico svojega delovanja. Zato je ta občni zbor imel poleg delovnega tudi manifestativni značaj.

Objavljamo izvleček iz poročila predstava.

«15. januarja 1950 sta bili z uradnimi akti ustanovljeni dve strokovni organizaciji: Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov. Nameni obeh strokovnih organizacij so bili isti: borba za splošno izboljšanje razmer v kmetijstvu, reševanje skupnih problemov vasi in posameznih področij, strokovna, sindikalna in splošna pomoč članom. Že od leta 1957 sta obe organizaciji tesno sodelovali. Skupaj sta vodili številne akcije v korist kmetov. Po letu 1954 je postala jasna potreba po povezavi z naprednim kmečkim sindikalnim gibanjem v Italiji, zato sta se obe organizaciji kot avtonomni članici priključili vsedržavni organizaciji "Alleanza Nazionale dei Contadini", s katero so ju združevali skupne korenine v narodnoosvobodilnem boju in skupni smoter boja za napredek kmetijstva in kmetov. Pred sedmimi leti se je uresničila dolgotrajna želja kmetov: Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov sta se tudi formalno združili v enotno strokovno organizacijo».

«To smo in to hočemo ostati», poudarja poročilo predsedstva, enotna, strokovno-sindikalna in narodnoobrambna organizacija obdelovalcev zemlje, neglede na strankarsko pripadnost. Vsak odbornik in vsak član prispeva svoj delež in svoje mnenje za izdelavo skupnih smernic za delovanje v korist kmetijstva in kmetov. Kmečka zveza je odprta za sodelovanje z vsemi, s sindikalnimi organizacijami delavcev, s krajevnimi upravami, z družbenimi komponentami in tudi z vsemi političnimi strankami (razen fašistov, seveda), zlasti s tistimi, ki kažejo večjo občutljivost in razumevanje za probleme kmetov in kmetijstva sploh».

Ko poročilo predsedstva analizira stanje kmetijstva v tržaški pokrajini, ugotavlja, med drugim da ga "na eni strani označujeta majhnost teritorija in zato omejenost kmetijskih površin, bližina mesta, ki privlačuje mlado delovno silo s podeželja in se razširja na škodo kmetijstva, skopost zemlje; po drugi strani pa ga odlikujeta marljivost in umnost kmetov, njihova kvalificirana specializacija pri tako imenovanih 'zlahtnih kulturah' (vinogradništvo, vrtnarstvo, cvetličarstvo) in pri vzorni živinoreji. Bližina mesta pomeni tudi bližino velikega potrošnega trga in zato možnost prodaje pridelkov brez posredništva. Upoštevajoč vse to bi imelo krajevno kmetijstvo možnost obstoja in razvoja, toda pod pogojem, ki so ga postavljali domači kmetje že pred 25. leti in ki ga je treba

poudarjati tudi danes: da bi tudi kmetom bila priznana pravica, da soodločajo o izbira gospodarskega in s tem tudi socialnega razvoja našega ozemlja».

V poročilu je dalje rečeno:

«Z velikim upanjem smo pričakovali ustanovitev dežele in deželne ustanove za razvoj kmetijstva, katere bistvena naloga je, da načrtuje ta razvoj, spodbuja in uresničuje. Zato smo z velikimi naporji, glede na skromnost naših sredstev in z nesebično pomočjo skupine domačih strokovnjakov ter s sodelovanjem vseh naših občin izdelali in predložili pristojnim oblastem, v prvi vrsti deželni ustanovi, že leta 1968 osnutek načrta za razvoj kmetijstva v naši pokrajini. Toda doživeli smo razočaranje. Tudi zadnje programske smernice deželnega odbora predvidevajo 'področne načrte' za furlansko nižino in pordenonsko okrožje, ne pa za naše področje».

Ustanavlja se kraška gorska skupnost, ki bo neposreden demokratični izraz kraškega prebivalstva in ji je po zakonu priznana pristojnost, da urejuje gospodarsko-socialni in ozemeljski razvoj goratih področij. Ta bo mogla, če ji bodo dana na razpolago zadostna sredstva, bistveno prispevati tudi k reševanju problemov kmetijstva in je zato potrebno, da začne čimprej s svojim delom.

Zadnje čase je zopet na dnevnem redu vprašanje tako imenovanih 'kraških rezervatov'. Kmečka zveza je že leta 1969 zavzela stališče in ga posredovala članom parlamentarne komisije, ki je tedaj razpravljala o okvirnem zakonu Belci, ki določa sedem zaščitih področij in pooblašča deželo, da to urejuje. Predvsem je obžalovanja vredno, da je dokazal državni parlament večjo občutljivost za zaščito rastlinstva kot pa za zaščito ljudi, ki na Krasu živijo. Tu mislimo na zakonske načrte o globalni zaščiti slovenske narodnostne skupnosti, ki čakajo na odobritev.

Naše skromno mnenje je, da je bil zakon Belci nepotreben, ker so Kras do sedaj s svojim delom ščitili Kraševci sami, kolikor pa je bilo pokvarjenega pa so krivi drugi.

Sedaj se zopet govori o novem osnutku deželnega zakona. Nismo nasprotni zaščiti naravnih lepot Krasa, toda ta zaščita mora biti 'aktivna', to se pravi, da mora podpirati tradicionalne dejavnosti Kraševcev, ne pa izvedena s prepovedmi in omejitvami. Predvsem mora biti zaščita urejena s sodelovanjem ne pa proti volji Kraševcev. Doslej so od Kraševcev zahtevali samo žrtve 'na oltarju nekega napredka' (naftovodi, ceste, begunska naselja). Dežela naj z dejstvi dokaže, da je pripravljena storiti enkrat toliko nekaj v korist Krasa, npr. združeno mlekarstvo, pomoč kmečkemu turizmu, gostinstvu in obrtništvu. Šele potem bodo Kraševci pripravljali razpravljati o zakonih za zaščito rastlinstva in o tem, kdo naj za to skrbi in kako naj se ta zaščita urejuje».

Kraška gorska skupnost stopa v življenje

Goriška in tržaška federacija KPI sta v zvezi z izvolitvijo predsednika in odbornikov kraške gorske skupnosti objavili skupno sporočilo, v katerem ugotavljata, da bo gorska skupnost zdaj lahko začelo delovati. Pozitivno ocenjujeta, sporazum med komunisti in socialisti, ki zagotavlja gorski skupnosti napredno vodstvo ter odraža politična razmerja na tem področju.

V zvezi z izvolitvijo predsednika in odbora kraške gorske skupnosti je prišlo do nekaterih kritik. Predstavniki krščanske demokracije so predlagali, naj bi tokrat izvolili samo predsednika ter imenovali nekakšno komisijo, ki bi z njim sodelovala, učinkovite odbornike pa naj bi izvolili kasneje; predstavniki Slovenske skupnosti so dejali, da niso še ustvarjeni pogoji za njih sodelovanje v novem odboru. Tajništvi goriške in tržaške federacije menita, da so kritike nesmiselne, kajti kdor jih je izrekel, ni sploh predlagal svojega programa, niti svoje zamisli o tem, kakšna naj bo večina.

Goriška in tržaška federacija KPI omenjata, da je Slovenska skupnost izrazila določeno zanimanje za ta stališča in da ji je tržaška federacija KPI predlagala tudi skupen sestanek. Zanimanje je bilo opaziti tudi pri demokristjanih, čeprav je poskus preverjanja, če obstajajo možnosti za skupno upravo gorske skupnosti propadal v zadnjem trenutku. Tajništvi federacij KPI v Gorici in Trstu menita, da se je to zgodilo zaradi skrbi predvolilnega značaja.

V nadaljevanju skupne izjave goriške in tržaške federacije KPI je še rečeno, da se bo že prihodnji teden začela razprava o statutu, ki bo moral določiti pristojnosti in programske smernice. Tedaj bomo, tako je rečeno v izjavi, lahko preverili, če nameravajo DC, PSDI in SS izraziti predhodke glede formule ali pa bodo stvarno pristopile k reševanju obstoječih problemov.

ČESTITKE

Mimico in Borisa Rapotca je osrečil prvorojenček Iztok. Ob tem veselem dogodku jima čestita dolinska sekcija KPI, malemu Iztoku pa želi mnogo sreče v življenju.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERK
Odgovorni urednik
ANTON MIRKO KAPELJ
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047.
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36
Letna naročnina 1.500 lir.
Poštni tekoči račun 11/7000
Tisk: Tipo/offset Riva
Ilastnika: C. Facchetti in P. Zucca
Trst, Ul. Torrebianca 12